

אם אין תמונות, יהיו מילים

תמר קטלן

דוויד גרוסמן: **אתי החיים משחק הרבה**. הספריה החדשה. 273 עמודים

יש זרים שדי להם בוגר אדמה אחד כדי לנכוט [...] הסתבר שוגרי אדמה יכול להספיק לשניים, אם הם מספיק נואשים [...] ובינתיים באו דברים ומילאו את חייו. לקטנה קראנו נינה. היא בת חמיש וחצי. היא גרה האדמה שלי. לנו (עמ', 271).

בספרו **אתי החיים משחק הרבה** יוצר דвид גרוסמן "מרובע ברמודה" מרבע דמיות שכותבות ומוחקות זו את זו בויזמנית; מתעדות וגוננות, מצלמות ומנפצות הבזקי זיכרין מתוך כמיה לאלבום משפחתי. כלוליניות על חבל דק של האשמות הון שבות ומהרפקות זו על זו בחדרה קיומית, אך באotta עצמה מקפידות להיחלץ באימה חייתית כמעט מסיכוי של מגע ואהבה כדי לשוב וללכוד עצמן באזקיי הזרות והנטישה. לכארה, מדבר בפגש טוון, מרכיב ומיטלטל בין שלוש נשים נוטשות וננטשות, יתומות מבחירה, שאימהות אינה עדיפותן הראונה. גם לא השניה, אם בכלל. ויש גם גבר, יתום שהוא על תקן סטוז' נצח: בן, אהוב, אבא וצלם. בצדדי תנגו של תשואה למגע ורחליתה על הסף, תוך מאבק תמידי בין רצינליות אבסולוטית חסרת סנטימנטים לבין כוח שיפוט ושרידי חמלת אנושיים יוצר דвид גרוסמן, להם ולנו, סרט עוצר נשמה. אוצר נשמה.

הספר מבוסס על סיורה האמיתית של אווה פאניצ'נהייר, שעלה ארצה ובנתה את חייה מחדש, לפחות ניסתה. היא נפטרה בקיובץ שער העמקים והיא בת 97. מתוך ההיכרות הקדומה שלה עם גרוסמן וביעודה הלך ונركם הספר שכלל

מרכיבים רבים מהיה הטוערים והבלתי פתרורים. כמו בספריו הקודמים, ובזכות כישרונו להפיח צבע ב"שחור לבן אפור" של המתים, גם כאן לפניו סיפור שמחברו משכיל לחת בוט קול לשטיקוטיו, מרחבי שמיים ותהומות נוף, כדי להדר את זעקותיהם של גיבוריו.

לפניו סיפור הנשען על מפגש של שלוש נשים איתנות-טבע: ורה (היא אורה), בתה נינה, ונכדתה גילי, ועל גבר אחד, רפי, אהבה הבלתי נלאה של נינה ואבי בתם היחידה גילי, שבשלב מוקדם בעלילה "אומץ" על ידי ורה לבן אחרי שנישאה לאביו, טוביה. היותם זהה, רפי, עוזר בה תחששות אימהות, ובאמצתוון בקשה לכפר על החטא שחטאה בוטיתור על יתומה אחרת, בתה עצמה ובשרה. כשרה הגיעה עם נינה לקיבוץ הכירו לה את טוביה האלמן. בנו רפי, שכשום אופן לא רצה לקבל את ורה כתחליף לאמו, על אף כל ניסיונתה, הפך להיות בנה החורג, בכורה נישואית אביו. כך נעשה לכורה רפי ונינה אח ואחות, אך היכישلون המידי של ההגדירה ההזואה זו הומר עד מהרה מכמת שבר ענן. כן: הוא רצה בנינה, אך לא כאחות, אלא כאהובה שעימה יגשים את חלומותיו הארוטיים. בערדה בו כמייה לחת לה את היו במקום אלה שנגלו ממנה, להшиб לה את הנסיבות שנעלמו ממנה. במשיכה חסраה מעוצרים ניסה להצללה מדמותה הכבולה, הכלואה והצמאה כחילוקaben שמחפש נהר.

הנה תמצית הספרו: ורה נולדה בין שתי מלחמות העולם בבית היהודי ברגני ביוגוסלביה, ובהיותה בת 17 פגשה קצין סרבי לא יהודי חסר אמצעים, שלחם נגד הנאצים ותמרק בסוציאליזם כעקרון חיים. היא התאהבה בו ובכאנגוונת האידיאולוגית שלו לחירות לאומי, נישאה לו, ובכך ה策פה לשורות המחרת של טיטו שלחמה בנאצים, ותמכה בהתחלה בקומוניסטים. לימים נולדה בתם נינה. טיטו, מנהיג הרודני של יוגוסלביה, סיירב להפוך את יוגוסלביה למדינת חסות סובייטית, ובשנת 1948 החליט להtentק מהתלוות בקומוניזם הסטלייניסטי. באמצעות טדור ובעדר עדיזות שנקט לשם כך הורה לעזר כל מי שנחשד בהמשך נאמנותו לברית המועצות ולסלטין. העצורים נכלאו במחנה מאסר באיגורי אוטוק שבאים האדריאטי מול חופי קroatיה. נשלחו לשם אלף גברים ונשים שהושמו בגידיה בטיטו, עוננו והוחזקו בתנאים לא אנושיים כדי שיודו באשםם ו"יתחנכו מחדש". גם ורה נכלאה שם אחרי שבעליה נעצר באשמה בגידה ושם קץ לחייו. מה שקרה מכאן והלאה מסמן את כיוון העלילה עד לסגירת המעלגים שבסתופה. גירושמן בונה רומן

תיעודי ללא היסטוריה, מצלם סרט של מיללים, מנzieח וגשות המתחפשים לב, ונוגע בפנים – שמחפות הבהעה.

כל שנשאים פנימה לנכני הספר, כך הולכת ומיטשטשת שאלת הדמות המרכזית שבו. של מי הסרט הזה, שבה וצחה הסוגיה זהו כמה פעמים לאורך התרחשויות. מבט ראשון, וריה היא גיבורת הספר: ממנה הכל תחיל, לתוכה מתנקזו ועליה נגען. אך אולי אין זה מדויק. המחבר מציע לנו פרטיטורה רבודה מדי של תווים ומקצים שמאפשרת לקוראים לבחור גיבורה או גיבור שמתאים לעיבוד מוזיקלי כמעט אישי. זו יכולת נדירה, התעלות ספרותית של יוצר כמו גרוסמן, שמסוגל להשתמש במיללים כבתויים. להסביר חיים למי שכבר נפרד מהם, בשפה משתקפת ואמינה צליל, אך בעברית משובשת, שرك דרכה, ובהגייה זורה, הוא מגיע לשיא דיוקה. מהראוי השבור, מהшибוש הזה, מהתשליל הטובע, הוא שולה תМОנות חיota. בצלע.

היה, למשל, העניין של החיים שהיו לה מתחת לשמייה. שעות ארוכות, חצאי ימים שכבה מתחת לשמייה וסירה ספרותים והציגה הצגות. היא לא דיברה שם עברית. הייתה שם שפה אחרת. שפה שהתקיימה רק מתחת לשמייה [...] אבל אחד הורמה מעלה השמייה בכת אחת, ואבא עמד שם נרעש ואמר לה שהיא דיברה סרבו-קרואטית, משפטים שלמים (עמ' 45).

כך הופכת גם נינה לגיבורה נוכחת-נפקדת הן בחיה של אמה וריה והן בחיה של בתה גילי. גילי, דור שלישי, שרצה לצלם סרט על סבתה ועל אמה, מנסה לפתח את כל החלונות, לפזר את החומות, לחלץ את עצמה מהכלא הקודר והסימיך שלתוכו נולדה ושהוא אינו מסביר לה, למשפחה, לנשות. מסר עולם שכנהarah חוסם ומאים לגזול منها, גם ממנה, הגשמה אימאית נורמלית. סיפור שאין בו מחילה, ולא סליחה, ואין הרהורי חרטה. נינה היא ילדה שהוריה נעלמו באבאת סכין, כאשרם ויתרה עליה למען השמירה על טוהר שמו של אביה; העדיפה לשמר את נאמנותה כאהובתו, את סודו וחברתו. וגילי, כמעט בסימטריה, היא ילדה שאמה, נינה, זנחה אותה ואת אביה, רפואי, כשהעדיפה להתמכר לשדים שניהלו אותה ואת גופה ובחורה להישאר "ספינקס", רק לא להיות בת, רעה ואמ. לא להיות אימה של גילי – היחידה שמצוילה להתגבר על הקללה.

אבל עכשו הוא רוצה ילד. כבר די הרבה זמן הוא רוצה [...] ואני לא יכולת לא מסוגלת ילד אני. אරורת ילד [...] בשתי ידיים אני מנתקת אותה ממוני. שלא תעוז, אני אומרת לה בנוועם ובשקט ישר לאוון שלה הרכה כמו עלעל, מוזר, כמו אוון של ילדה; שלא תעוז יותר לגעת بي, הבנת אותה? את הצענס שלק לגעת بي הפסדת כשהייתי בת שלוש-וחצי ואני מועוד ב' לאימהות (עמ' 82, 86).

גיליל לומדת מאביה רפי את רזי הציוצים והבימוי, את ההתמסרות הטוטלית למעשה התיעוד בכתב ודרך עדשת המצלמה. הוא התחילה להסיט את החיים שלו עם נינה, הבין שיש כאן סיפור גדול מהחיים, אך ייאושו ותסכולו מחוסר היכולת שלו להחזיק בה, באהובתו שכח השtopic להסביר לה את הנסיבות, ניקזו ממנו את כל הבערה האמנוטית – זו צללים אמיתיים לא יכול בלעדיה. גיליל למדה ממנו בעיר איך לתפוס וגעים חד-פעמיים בשיחות ובמפגשים עם ורה ועם נינה. לכתוב או לצלם, רק לא להפסיק ממשו. לתפос את המונטום בפיקסלים איטיים. היא לומדת לדבר בשלוש שפות: זו המשובשת של ורה סבתה, האילמת של נינה אמה, ושל עצמה – היירה, היפה.

די גיליל, הסרט הוא לא עלי, הוא על ורה, כל הזמן תוכרי. אבל אני כבר התחלתי לחשב אחרת. הוא על כולנו, אמרתי לאבא שלי [...] איש לא יינצל. וחשבתי שהיה ספר אסונות קלאס, רק שאצלו זה אסון בסלוואו מושן שלמדנו להיות אותו והוא אוכל לנו מכך היד [...] לכלנו נעשה קל יותר כשהמצלמה עוצמת עין [...] ורה נשנקת. עוויתות של הקאה. מפחיד. רפי מעיף מבטים לחוץים מעבר לכתר, אבל מתופף לי עם היד להמשיך לצלם. צלמים לא עומדים בתקווה' (עמ' 122, 89).

ארבעתם יוצאים למסע שורשים לאי גולי אוטוק – שם כור ההיתוך, בית היוצר של טרגדיה אפית שאט סופה מנסה גילי לשנות באמצעות סרט תיעודי. היא רוצה לשכתב את הסיפור הזה, להשלים את החסר וייה מה, ולהיות זו שתקבע מה יהיה סופו. בעידודה של אביה, המנתור הקולנועי שלה, הגשך שלה, שבאמצעותו היא הוצאה לגdotihen של סבתה ואמה (אימהות של אף אחת) כדי לחושף עוד חלקיים בפאול המשובש של חייהן, היא קופצת ראש למצלותיו. לקרקעיה היהת שלה. גרוסמן דוחס את ארבעתם במכונית. רפי אווז בהגה. גיליל לידי, ורה מאחור עם

ニינה. גם מתודולוגית זה מתאים: השתיים נותרו מאחור, רפואי וגילי מנסים להמשיך קורימה. לא מפסיקים לרגע לחפש את הורך להגיא אל העיר, גם כנגד כל הסיכויים. המצלמה פועלת. היד רושמת. גם בסערת גשם וערפלי סופה דוחרת המכונית היישנה זו אחרת, במנחרות הזמן של ורה ושל נינה.

בציפיות מאולצת, בנסיבות דבוקה כמעט בכוח, מנסה גروسמן להזכיר אותן לגעת ואולי בטעות מישתי תירדם ותשמות את ראה על כתף רעوتה. כך מגיעות ארבע נששות מטולטלות, אמיצות אך מבוהלות כ"ציפור בכך יד", לזרת הפשע. לאי-יהודים. לאי-יהודים. אז, במבט נוקבים, מתבהר, לפטע, המושג "אשר זורה". אין מחלציםאמת פוצעת מאם שמודה בזקיפות קומה שוויתרה על בתה בת השש וחצי כדי לשמר על טוהר שמו של אביה, האיש האחוב שלה, במחair התעללות ואיומי מוות, כשבורר לה שהיא חורצת את דינה של ילדה. לעד. בנינה רואה גROSMAN לא רק קורבן מציאות אלא החמצה של חיים שלמים. של אדם. ההתמכרות האובססיבית שלה לאחרים ש"ירצו אותה" כל הזמן, והיא זו שתבחר את ה"זנאים המתחלפים" שלה כדי להגביה את מעופה, ולהיות הכி רחוכה מאהבה – מהבתו של רפואי, ומגיליה בתה היחידה, מחרדים שוב ושוב את היקף תחושת ה"אין" שבאופןם. את הגעוגע, שהמחבר מפליא להניכח לאורך כל העלילה.

טוב לי שבכל נשימה שלי אני נמחקת עוד קצת. יש פחות נינה להיות [...] את שייכת, גilly, ויש לך מקום שלך, ויש לך אנשים ויש לך נופים וצבעים של אדמה וريحות ועברית, ויש לך את ורה ורופא [...] אני עלה נידף ברוחה. הציפור הזאת שאף פעם לא נוגעת באדמה? ברוח לי השם שלה (עמ' 172).

grossman מצילה לזהות תדרים של אנשים שרצו לצרעה ולזעע את אמות הספרים של העולם ולהקשיב להם. להשמי אותם. לשרטט קווים חדים לעקומותיהם. יודע לציד מחיקות, להלחין מגיננות אילמות, וגם יודע שאי אפשר באמת לעשות תיקון לגורל. כמו שרפי וגילי לא הצליחו ליצור סרט על ורה כי נינה, בלי כל הودעה מוקדמת, השילכה את קלטות הצלום וניצפה אותן לרגליהן הצעוק. היא כמעט הצטרפה לרסיסיהם שהתפזרו בקצב הגלים שהיכנו בו, לולא זינקו אליה רפואי וגילי ומשכוה אליהם. אבל הוא יודע שאפשר לעלול בעבר, בתחום הפסיכ, ולספר אותו. לכתוב מה שקשה לצלם, לחות... לסלוח. לחזור לנקודת האל-חוור בשפה משובשת. ככל הנראה, גם עם דוד grossman, ולא רק עם גיבורי ספריו, החיים

"משחק הרבה", ואולי בשל כך החליט להשיקות את הגרגר של גילי ולהגשים לה (בສפּר) את הסרט האבוד וה"מורבע" הזה.

זאת המתנה המכית גדולה שקבלתי ממישחו בחיים [...] כבר שירדנו מההר, מבוהלים ונאחזים זה בזו, ידעתי שלא אסכים שככל מה שהיה לנו במסע זה ירד למצולות. אחר כך, במשך שנים, בכל פעם ששקעתה באבל על הסרט שלי שאבר, הייתה אומרת לעצמי, אם אין תמונות, יהיו מיללים (עמ' 270).